

házában lakik, vallja: „...azon kérdésben forgo Varro Martont esmertem ugj tudom circ. esztendeig lakot az Asszonynál eo Ngranal, el szökese utan ugj hallottam, más ember Jobbagja volt, Jo hegedüs volt, de most hóf lakik nem tudom tudom hogj lakot más Varro Janos nevü ember az Asszonynal, és most lakik Szászváros mellett levő vendeg fogadonál, de az Udvarhelyszéki szabad ember volt, s annak mondotta magát.“

Nem véve tekintetben egyéb művelődéstörténeti vonatkozásait, e perbeli adalékok bennünket elsősorban azért érdekelnek, mert kiderült belőlük, hogy Bethlen Kata szolgálatában már 1724 előtt „varró“ állott, s ez kétségtelenül utasítása szerint, himezhetett is. Sajnálatunkra, nem bukkantak elő annak a bizonyára kiváló művészi érzékkel rendelkező „varrónak“ hímzés-zésművei, aki még a freskófestéshez és zenéhez is értett.

Végül itt említem meg, hogy a Bethlen Kata fogarasi szószeéktakaróján látható középdísz⁸: a Teleki József és Bethlen Kata angyallal egybefogott címerképe egyike az akkortájt Erdélyben szokásos házassági címereknek. Gróf Bethlen Elek és gróf Pekry Katalin 1721-ből való házassági címere is ilyen: a két házastárs címerét puttófej és címersallangok fogják össze.⁹ Véleményem szerint az, hogy a fogarasi terítőt is házassági címer díszíti, szintén azt bizonyítja, hogy menyasszonyi szoknyából készült, s bizonyára a házasságkötés emlékére adományoztatott az egyháznak.

Palotay Gertrud

Kaptál piros csizmát? Szabó T. Attila szerint a régi városi piros csizma emlékét tartotta fenn ez a gyermeki csúfolkodó kérdés (EM. 1942:138); szerintem azonban ezzel a megállapítással nem zárult le ennek az érdekes csúfolódásnak a magyarázata. Gyermekkoromban (25–30 éve) Dunaszentgyörgyön (Tolna megye) és Kispesten többször hallottam én is ezt a csúfolódást. „Miért nem csináltatsz magadnak piros nadrágot?“ vagy: „Kaptál a tanító úrtól piros ruhát?“ — kérdezték egymástól csúfolkodva. „Kaphatsz apádtól piros nadrágot esörgöspikával!“ — kiabálta vissza egy alkalommal egyik fiú a másiknak, ezzel akarván jelezni az árulkodás hiábavalóságát. Egyik asszonyismerősöm említette, hogy a napokban féléves kis fiának piros nadrágocskát vásárolva, arra gondolt, hogy kisfia még beszélni sem tud, nemhogy árulkodni, s így szólt: „Jaj, de korán kap a kis Frici piros nadrágot!“ — Szabó T. Attila magyarázatának olvasásakor emlékeim és kérdezősködéseim nyomán arra gondoltam, hogy ebben a csúfolódásban a hangsúly nem a ruhán, vagy a csizmán van, hanem a feltűnő színű viseleten. Az árulkodással feltűnni vágyó személyt gúnyolja ez a kérdés azzal, hogy olyan ruhadarab viselhetőségének jutalmával bíztatja, amely méltó a feltűnési viselkedésnek tulajdonított árulkodó ténykedéséhez. — Kérdezősködéseim során balatonkenesei, balatonbozsoki (Veszprém megye), komáromi és körmöcbányai, tehát az ország igen különböző részeiről való munkások gyermekkori emlék és ma is élő szólás gyanánt említették ezt a csúfolódó kérdést „Kaptál piros nadrágot?“ formában. Magyarázni nem tudták, hogy miért mondták, vagy miért használják így ezt a kérdést, csak éppen annyit tudtak róla, hogy ezzel csúfolják még ma is az árulkodót.

Dömötör Sándor

⁸ I. h. 11. á.

⁹ Közli: Lukinich Imre: *A bethleni gróf Bethlen család története*. Budapest, 1927. 432. l.